

УДК 911.3:33(477.43)

В. В. СКАЛЬСЬКИЙ

ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛАСТЕРІВ У ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Кластерна модель управління регіональною економікою, суть якої полягає в кооперації та об'єднанні зусиль споріднених підприємств, фінансових, дослідницьких, навчальних, торгових структур та державних установ для спільного виробництва продукції, яка відповідає світовим стандартам, вперше на Україні була запроваджена у Хмельницькій області.

Перші зародки кластеризації були створені Подільською Асоціацією у 2000 р. в будівельному комплексі. Зародження будівельного кластера та кластера будівельних матеріалів в Подільському регіоні надало нового виміру досвіду кластеризації економіки України, адже це один із перших кластерів нашої країни перш за все орієнтованим на внутрішній місцевий ринок.

Пізніше будівельний кластер об'єднав не тільки будівельників чи виробників будівельних матеріалів, але й проектувальників, дизайнерів, юристів, торговельні об'єднання, приватних підприємців, аудиторів та консультаційні фірми. Керівник будівельного кластера В. Малий відмічав, що у межах кластера сформувалися єдині фінансові відносини, що виражаються у фінансовій підтримці один одного шляхом закупівлі через торговельні точки продукції членів кластера.

Створення будівельного кластера у Хмельницькій області стало можливим, тому що область має значні фінансові потоки завдяки великому оптово-роздрібному ринку та значні валютні перерахування від громадян, які працюють за кордоном.

Починаючи з залучення інвестицій у житлове будівництво (де задовольняються потреби життя власників матеріальних ресурсів), кластер і сьогодні шукає шляхи вкладення

приватних інвестицій у будівництво офісів, промислових приміщень та торговельних павільйонів.

Іншою передумовою успішного розвитку будівельного кластера є наявність корисних копалин. Хмельницька область видобуває велику кількість мінералів, з яких більше 100 вже використовується у будівництві. Місцеві ресурси стимулюють виробництво будівельних матеріалів та процес будівництва.

Будівельний кластер в Подільському регіоні, складається з 32 компаній, включаючи 21 підприємство, що працює у сфері будівництва, торгівлі та будівельних матеріалів, двох навчальних закладів, двох банків, трьох клієнтських компаній, аудиторської компанії та трьох архітектурно-конструкторських інститутів, постійно нарощує свій техніко-технологічний потенціал і виробничі можливості. Позитивними наслідками впровадження кластерної моделі в галузі будівництва на Хмельниччині є значний розвиток ринку будівельних послуг, що характеризується збільшенням кількості будівельних фірм, залученням значних обсягів внутрішніх та зовнішніх інвестицій, які спрямовані на будівництво житла, об'єктів промислового та громадського призначення, доріг та шляхопроводів, зведення нових виробничих потужностей та освоєння нових технологій будівництва та виробництва будівельних матеріалів. У районних центрах відновили роботу будівельні організації та підприємства інженерних мереж і спецбудмеханізації, місцеві заводи по виробництву цегли, залізобетонних виробів, активно розвивається торговельна мережа магазинів будівельних матеріалів. Громадське об'єднання «Будівельний кластер» стало прикладом та поштовхом для створення потужного будівельного кластера Подільського регіону. Не призупинив свою діяльність будівельний кластер і сьогодні, під час економічної кризи, що охопила Україну ще з 2013 р.

Крім виробничих проектів, Будівельний кластер, як громадське об'єднання, впроваджує проекти, спрямовані на вивчення проблем та подолання перешкод, що заважають ефективному розвитку будівництва. Будівельний кластер неодноразово був переможцем конкурсів проектів, оголошених міжнародними фондами та організаціями, в рамках яких здійснюється обмін досвідом з колегами з Польщі, Німеччини, Росії, приймав делегації з Рівного, Житомира та Вінниччини, Харкова, Херсона, Молдови та Білорусії.

Розвиток кластера будівництва на Поділлі є перспективним напрямом у практиці кластеризації України. Велика кількість кластерів орієнтована на експорт, а кластеризація у будівельній галузі на відміну від інших кластерів кінцевим продуктом має сучасне комфортабельне житло, промислові та торговельні комплекси тощо. Це сектор, орієнтований на внутрішній місцевий ринок, що сприятиме покращенню економічного розвитку регіону.

На Поділлі стабільно працює ГО «Швейний кластер», який об'єднує 11 підприємств швейної галузі, що співпрацюють з Хмельницьким Національним Університетом, зокрема з кафедрою технології та конструювання швейних виробів та Студентським будинком моделей. При університеті створено інформаційний, дизайнерський та тренінговий центри, послугами яких користуються члени кластера. За договорами з іноземними фірмами працюють 8 підприємств – членів кластера.

У м. Кам'янці-Подільському функціонує кластерне утворення – громадська організація «Подільська гільдія ремісників». Основною метою діяльності кластера є відродження та популяризація ремесел та культури Середньовіччя в Кам'янці-Подільському. Ще одним напрямком діяльності «Подільської гільдії ремісників» є організація мистецьких виставок, експозицій, із залученням кращих художників, скульпторів, митців Поділля та інших регіонів України, світу. З метою поширення інформації про діяльність кластера створено сайт організації.

Ефективно функціонують кластер сільського туризму «Оберіг» (Шепетівський район), туристичний кластер «Кам'янецький дивокрай» (Кам'янець-Подільський район), туристичний кластер «Кам'янець» (м. Кам'янець-Подільський), громадська організація «Екокласт «Зелені Товтри» (Кам'янець-Подільський район). Осередки «зеленого» туризму створено у Городоцькому, Деражнянському, Кам'янець-Подільському, Летичівському, Новоушицькому, Старокостянтинівському, Славутському, Шепетівському та Ярмолинецькому районах.

Серед заходів, спрямованих на підвищення зайнятості сільського населення, особливої актуальності набули семінари з основ організації «зеленого туризму». За ініціативою кластера «Оберіг» розповсюджується інформація та надається консультативна допомога населенню щодо організації роботи

в секторі сільського «зеленого» туризму. При кластері «Оберіг» функціонує центр сільського «зеленого» туризму, на базі якого проводяться відповідні семінари, тренінги, лекції, «круглі столи» тощо. Кластером сільського туризму «Оберіг» створено базу даних агроосель, власники яких виявили бажання приймати туристів та розміщено інформації на офіційному веб-сайті кластера «Оберіг» (<http://www.oberig.km.ua>).

Активного розвитку набули такі форми обслуговування відвідувачів міст історико-архітектурної та культурної спадщини області як агрооселі. В області функціонує 98 агроосель, які надають послуги по сільському зеленому туризму, з них: у Білогірському районі – 4, Волочиському – 1, Городоцькому – 4, Деражнянському – 1, Дунаєвецькому – 1, Ізяславському – 1, Новоушицькому – 20, Славутському – 1, Старосинявському – 4, Шепетівському – 10 агроосель. Найбільша кількість агроосель (58) розташована у Кам'янець-Подільському районі, серед них: «Дністровська рив'єра», «Ксенія», «Тетянин хутір», «Дубок», «Хмільна застава», «Світлана», «Садиба», «Пілігрим», «Сонячна долина» та інші. Облдержадміністрацією розроблено 5 туристичних маршрутів вихідного дня, в які включені агрооселі.

Успішно працюють також база відпочинку «Гурцинські дачі» у Білогірському районі, Гостинний двір «Ланок» в Ізяславському районі, «Любава» у Славутському районі, «Тетяна», «Владислава» у Чемеровецькому районі, «Настуся», «Затишок», «Біля річки», «У дяді Федора», «Лідія» у Шепетівському районі, 3 агрооселі в с. Самчики Старокостянтинівського району.

В Теофіпольському районі розпочато роботи з реалізації інвестиційного проекту розбудови об'єкту «зеленого» туризму – комплексу «Дикий мед» в с. Коров'є.

В Кам'янець-Подільському районі 6 підприємців займаються наданням туристичних послуг, існує кінноспортивний центр, який проводить туристичні маршрути по району.

Виробничим кооперативом «Сільськогосподарська дорадча служба «Агроаргумент» укладено договори з усіма районними центрами зайнятості, відповідно до яких підприємством систематично проводяться тренінги для безробітних з сільської місцевості з орієнтацією на підприємницьку діяльність.

З метою сприяння безробітним в організації власної справи обласним центром зайнятості проводяться інформаційні та тематичні семінари з орієнтації на підприємництво, в яких взяли участь понад 10,3 тис. осіб. Особлива увага приділялась пропагуванню різноманітних форм зайнятості на селі, в тому числі сільський туризм. Зокрема, у поточному році проведено 119 інформаційних семінарів з основ сільського туризму, до участі в яких залучено 1,3 тис. осіб.

З огляду на сказане можна стверджувати, що кластеризація економіки регіону веде до позитивних структурних зрушень. Реструктуризація промислових підприємств дає змогу підвищити їх інвестиційну, інноваційну та кредитну привабливість, що в свою чергу покращує інвестиційний клімат у регіоні, певною мірою вирішити проблему безробіття. Іншою позитивною стороною кластер них процесів регіону є посилення процесів диверсифікації виробленої продукції. У будівельному кластері регіону розробляються та впроваджуються у виробництво нові будматеріали та забезпечується виконання повного циклу будівництва, у швейному – відбувається регулярне представлення виробів на виставках, де вивчається попит і думка споживачів, у переробному – реалізуються цільові проекти з переробки сільгосппродукції.

До факторів, які впливають на ефективність функціонування кластерів підприємств можна віднести:

- попит;
- економія ресурсів (грошових, енергетичних та інших);
- зменшення витрат на виробництво кінцевого продукту;
- досягнення конкурентоспроможної якості продукції;
- підвищення конкурентоздатності підприємств, які входять до кластера;
- підвищення продуктивності праці і ефективності виробництва;
- державна підтримка на всіх рівнях процесів кластеризації.

Висновки. На сьогоднішній день на Хмельниччині прослідковується тенденція до формування кластерних об'єднань як перспективної інноваційної форми місцевого та регіонального економічного розвитку. Одним з головних чинників, що сприяє планомірному розвитку та

функціонуванню кластерів є державна підтримка. Тому на нашу думку стабілізація економічної ситуації в країні сьогодні можлива лише за оптимального поєднання ринкових механізмів саморегулювання та державного впливу, що запобігає фінансовій нестабільності.

Рецензент: д.е.н., професор Павлов В. І.